

โครงการความร่วมมือด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ระหว่าง กสม. ศาลยุติธรรม และองค์กรเครือข่าย

สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

กานักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ร่วมกับศาลยุติธรรม สถาบันรพีพัฒนศักดิ์ กองทุนการพัฒนามาเพื่อสตรีแห่งชาติ (UNIFEM) และมูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร ได้เล็งเห็นความสำคัญในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา โดยเป็นเครือข่ายความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๙ ซึ่งจัดร่วมกับศาลอาญานบุรี ครั้ง ๔ ศาลจังหวัดตาก ๑ ครั้ง ศาลอาญา จัดไปแล้ว ๑ ครั้ง โดยในครั้งนี้ ได้จัดการสัมมนาเรื่อง การสร้างความตระหนักด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงใน

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามมาตรฐานสากล สำหรับผู้พิพากษาศาลอาญาเป็นครั้งที่ ๒ ในวันที่ ๒๒ - ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ณ โรงแรมหัวหิน แมริออท รีสอร์ท แอนด์ สปา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วยอธิบดี ผู้พิพากษาศาลอาญา รองอธิบดี ผู้พิพากษาศาลอาญา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะผู้พิพากษาศาลอาญา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะศาลแพ่งธนบุรี ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดสมุทรปราการ ผู้พิพากษาประจำศาลฎีกา ผู้ช่วยผู้พิพากษารุ่นที่ ๕๘ และผู้เกี่ยวข้องรวม ๕๐ คน

อ่านต่อหน้า ๒๒

สารบัญ

- ๑ โครงการความร่วมมือด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ระหว่าง กสม. ศาลยุติธรรม และองค์กรเครือข่าย
- ๔ ภาพกิจกรรม

- ๕ จุดเล็กๆ ในมุมหนึ่งของศาลอาญา
- ๖ สิทธิส่งฟ้อง
- ๗ บทความ เรื่อง Women's Consultation on Advancing Women's Rights Advocacy

- ๘ มุมสะท้อน
- ๘ วิธีการร้องเรียน

มีสิทธิเลือกตั้ง ต่อมาการรณรงค์เรื่องนี้เปลี่ยนเป็นความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จนก่อให้เกิดการเอาเปรียบ และการกระทำด้วยความรุนแรงทางเพศ จากนั้น ได้ประกาศเป็นปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (ปฏิญญากรุงเวียนนา) นักเคลื่อนไหวด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง (feminist move) ปัจจุบัน ลดระดับการรณรงค์เรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ และให้ความสำคัญเรื่องความรุนแรงต่อผู้หญิงมากขึ้น

การพิจารณาคดีในกระบวนการยุติธรรม พึงทำความเข้าใจแก่ศาลว่า ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศมักแฝงความรุนแรงต่อผู้หญิงด้วย ข้อพิจารณาคดีอาญาในความผิดทางเพศ และคดีเกี่ยวกับครอบครัวมีความลึกซึ้งมากขึ้น การใช้กฎหมายอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ควรพิจารณาคดีอื่นด้วย

บทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในสังคมปัจจุบันเปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง เดิมผู้ชายทำงานนอกบ้าน ส่วนการดูแลงานบ้านเป็นบทบาทของผู้หญิง ปัจจุบันผู้หญิงหลายคนทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่ยังคงดูแลงานบ้านด้วยซึ่งผู้ชายหลายคนไม่ได้รับความรับผิดชอบในส่วนนี้เลย ผู้หญิงก็อาจรู้สึกขัดข้องจึงควรทบทวนบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายใหม่ในทุกมิติและบริบท โดยปลอดจากการครอบงำจากอิทธิพลของค่านิยมแบบเดิม

นายไพบูลย์ วราหะไพฑูรย์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวถึงความเป็นมาในกรณีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีศึกษา เรื่อง พระราชบัญญัติชื่อบุคคล (นามสกุลของผู้หญิงมีสามี) โดยมีเนื้อหา โดยสรุปดังนี้

ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ให้อำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบการกระทำ หรือการละเลยการกระทำอัน เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแก่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กฎหมายไทยฉบับต่างๆ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๐ เป็นกฎหมายที่บังคับใช้ ส่วนกติกาก่อนสนธิสัญญา กติกาก่อนสนธิสัญญาที่ประเทศไทยได้ไปลงนามไว้ ล้วนแล้วแต่เป็นหนังสือสัญญาระหว่างประเทศ เช่น การจัดการเลือก

ปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (CEDAW) ICCPR, ICESCR, CERD, CRC, TORTUE และ CRPD ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของ กสม. ที่จะต้องดูแลการกระทำหรือการละเลยการกระทำให้เป็นไปตามพันธกรณีด้วยความยุติธรรม

ตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้ระบุไว้ในมาตรา ๓๐ ว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเนื่องจากเหตุต่างๆ เช่น เชื้อชาติ เพศ และรัฐต้องมีมาตรการว่าทำอย่างไรให้เป็นไปโดยยุติธรรม

นอกจากนั้นในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ในการเลือกปฏิบัติวรรค ๓ เพิ่มการเลือกปฏิบัติเนื่องจากความพิการเพิ่มขึ้น คำว่า เพศ หมายถึงถึงทุกผู้ในสังคมไทย รวมถึงเรื่องความรุนแรงต่อสตรี ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (CEDAW)

อย่างไรก็ตาม ศาลเป็นเพียงปลายทางในการพิจารณาคดีให้เป็นที่ยุติ ส่วนต้นทางในกระบวนการยุติธรรม ต้องปฏิรูปในกระบวนการยุติธรรมทั้งภาพรวม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ รวมถึงองค์การพัฒนาเอกชน โดยหากมีการนำคดีสู่ศาล ศาลก็จะอำนวยความสะดวกเพิ่มเติมที่ แต่ควรต้องมีการอบรมผู้เกี่ยวข้องต้นทางในลักษณะนี้ด้วย

ส่วนตามอนุสัญญา CEDAW ได้เคยมีการนำมาใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยเกี่ยวกับการใช้สถานะบุคคลที่เคยมีผู้ยื่นคำร้องเสนอต่อศาลรัฐธรรมนูญ ผลของการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ การดำเนินการต้องรอบคอบ และได้รับคำชี้แจงจากกระทรวงมหาดไทยถึงข้อดีข้อด้อย ว่าเป็นเรื่องของธรรมเนียมหรือประเพณีอันดีงามที่ให้แก่ผู้ชาย ซึ่งหากเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ศาลรัฐธรรมนูญได้แสวงหาข้อเท็จจริง ได้ทำหนังสือขอคำชี้แจงจากกรมสนธิสัญญาประเทศต่างๆ ทั่วโลก ผลออกมาที่อยู่ในส่วนน้อยกว่าประเทศจะไม่บังคับในการใช้นามสกุล ศาลพิจารณานุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) สถานะบุคคล มีเรื่องชื่อนามสกุลเขียนไว้ชัดเจน ☺

นายชีพ จุลมนต์ อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา กล่าวว่า การจัดสัมมนาเรื่องบทบาทของศาลอาญากับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงตามมาตรฐานสากลนี้ จัดขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ โดยเป็นความร่วมมือระหว่างศาลอาญา สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มูลนิธิธีรนาถ กาญจนอักษร และกองทุนพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ (UNIFEM) โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญ และความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งการสัมมนาครั้งนี้ จะทำให้ผู้พิพากษาลดจำนวนที่ไม่มีประสิทธิภาพตรงในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ได้มีความเข้าใจและเข้าถึงมุมมองเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องจากการจัดสัมมนาในเรื่องนี้มาแล้ว ๑ ครั้ง และครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ เห็นได้ว่าได้รับความสนใจจากผู้พิพากษาเป็นอย่างดี และศาลอาญาหวังว่าจะได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนในการจัดสัมมนาให้กับศาลยุติธรรมอีกจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและองค์กรร่วมจัดให้กับศาลยุติธรรมอีกต่อไป

ครั้งที่ ๒ สังคมหลายแห่งมีความขัดแย้ง และความไม่เท่าเทียมกัน ปรากฏการณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยคนที่พึ่งพิงตนเองไม่ได้หรือถูกเอารัดเอาเปรียบ จึงเน้นเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นคน และสิทธิ เสรีภาพของทุกคน ซึ่งระยะแรกยังไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศทั่วไปมากนัก ต่อมาได้มีกฎหมายเพิ่มอีก ๒ ฉบับ ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กฎหมายระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่เน้นศักดิ์ศรีความเป็นคน ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (CERD) กลุ่มที่เน้นความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

ในภูมิภาคยุโรปมีความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศมากกว่า ในภูมิภาคเอเชีย โดยเฉพาะเอเชียอาคเนย์ ซึ่งเห็นได้จากวิถีชีวิตในครอบครัวของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคนี้ ผู้หญิงมักเป็นใหญ่กว่าผู้ชาย ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูจากประเทศอินเดีย ซึ่งมีชนชั้นทางสังคม และความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิง

ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์ ประธานกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวถึงเกี่ยวกับหลักการว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง กล่าวโดยสรุป คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รู้สึกเป็นเกียรติที่ได้ทำงานร่วมกับผู้พิพากษา จากประสบการณ์การทำงานสายรัฐศาสตร์พบว่าหลักการทางนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ บางประการต่างกันบางประการเหมือนกัน การพิจารณาบางกรณีควรใช้หลักนิติศาสตร์ ขณะที่บางกรณีควรให้หลักรัฐศาสตร์

คำว่าสิทธิมนุษยชนครอบคลุมถึงคำว่า ศักดิ์ศรีความเป็นคน สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค หากพิจารณาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้มีบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยไว้ บัญญัติถึงหน้าที่ของชนชาวไทย และหน้าที่ของรัฐ โดยกำหนดไว้เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

ประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) สาเหตุของการบัญญัติปฏิญญาสากลนี้ เนื่องจากหลังสงครามโลก

และผู้ชายอย่างชัดเจน และความเชื่อจากสังคมจีน ทำให้ภูมิภาคเอเชียกลายเป็นสังคมผู้ชายเป็นใหญ่

ประเทศไทยได้รับรองอนุสัญญา CEDAW เมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๒๘ โดยมีข้อสงวนบางประการ ประสบการณ์จากการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนของผู้หญิง ระยะแรกเน้นการรณรงค์เรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยศึกษาจากข้อมูลเชิงสถิติ ณ ขณะนั้น ซึ่งเก็บได้ลำบาก เนื่องจากการจัดเก็บข้อมูลของหน่วยงานรัฐหลายเรื่องยังไม่แยกเพศ และพบว่าในประเทศไทย ผู้ชายมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงกว่าผู้หญิง ผู้หญิงมีโอกาสเข้าถึงบริการด้านสุขภาพยากกว่าผู้ชาย เหล่านี้ช่วยยืนยันว่ามีความเท่าเทียมกันระหว่างเพศหรือไม่ นอกจากนี้ ยังศึกษาคำพิงเพย คำสอนของสังคมไทย เช่น หญิงเป็นควาย ชายเป็นคน ชายข้าวเปลือก หญิงข้าวสาร อันสะท้อนถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมที่ตอกย้ำความรู้สึกไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศ อีกประการหนึ่ง ตัวอย่างการรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงในประเทศอื่น เช่น ขบวนการผู้หญิง (Women Movement) ในสหรัฐอเมริกาผลักดันให้ผู้หญิงในประเทศนั้น

ถวายพวงมาลา

เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **ข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** ร่วมถวายพวงมาลาอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เนื่องในวันคล้ายวันสวรรคต ณ บริเวณหน้าอาคารรัฐสภา

ประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และคณะผู้บริหาร** ร่วมประชุม Roundtable for Commissioners National Human Rights Commission of Thailand ณ โรงแรมรามารักษ์เดนท์

ต้อนรับคณะศึกษาดูงาน

เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **นางวิสา เบ็ญจมนโ** กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นประธานต้อนรับคณะศึกษาดูงานจากข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต ๑ และบรรยายพิเศษเรื่อง “สิทธิเด็กและการศึกษา” ณ ห้องเสวนา ชั้น ๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สรุปประเด็น

นายวิวัฒน์ วิวรรวิท รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นผู้ดำเนินรายการและสรุปประเด็น การอภิปรายเรื่อง “กลไก นโยบาย และกฎหมายระหว่างประเทศกับการป้องกันคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เผ่าพื้นเมืองและมรดกทางภูมิปัญญาวัฒนธรรม” ในการสัมมนา เรื่อง “ธ ทรงปกเกล้าฯ จากขุนเขารดตะเล” เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓ ณ หอประชุมใหญ่ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

วางพานพุ่มสักการะ

เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **นายประนุญ สุวรรณภักดี** รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. วางพานพุ่ม เนื่องในวันปรีดี พนมยงค์ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประชุมสัมมนา

เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **ดร.ปริญญา ศิริสารการ** กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จัดประชุมคณะอนุกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด้านการคุ้มครองสิทธิแรงงานและการประกอบอาชีพ ณ ห้องประชุม ๖๐๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ประชุมเชิงปฏิบัติการ

เมื่อวันที่ ๒๘-๓๐ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ** และคณะผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพร้อมด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ สื่อมวลชน จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ปี ๒๕๕๓-๒๕๕๙ อย่างมีพลังการเปลี่ยนแปลง” ณ เดอะไฮด์ รีสอร์ท จ.ชลบุรี

ตรวจสอบเรื่องร้องเรียน

เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓ **ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์** ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ **นางวิสา เบ็ญจมนโ** และ **ดร.ปริญญา ศิริสารการ** กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประชุมร่วมกับคณะอนุกรรมการด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อตรวจสอบเรื่องร้องเรียน กรณี บริษัท กูเกิ้ลลงแผนที่ปราสาทตาเมือนเป็นของกัมพูชา ณ ห้องประชุม ๖๐๖ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จุดเล็กๆ

ในมุมหนึ่งของศาลอาญา

กิติพร บุญอ่ำ

เจ้าหน้าที่สิทธิมนุษยชน ๔

สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

ฉันเป็นเจ้าหน้าที่ตัวเล็กๆ ในศาลแห่งหนึ่ง ใครๆ ก็เรียกฉันว่า “หน้าบิลลิ่งก์” วันหนึ่งฉันได้รับสำนวนคดีทำร้ายร่างกาย พุทธิสัยหายถูกสามีเอาเตารีดแถบทั่วทั้งตัว อีกวันหนึ่งฉันได้รับสำนวนคดีเมียฆ่าพ่อ หรือไม้ก็คดขยับขึ้น คดีประเภทนี้ผ่านมือฉันไม่วันแต่ละวัน ฉันไม่รู้สึกอะไรมากนัก นอกจากให้คนทำพิชิตรับโทษไปตามกฎหมาย ไม่ได้มองไปรอบๆ ตัว ไม่ได้สนใจว่าในห้องพิจารณาคดีมีใครบ้าง ขอแค่เพียงโจทก์และจำเลยมาพร้อมแล้ว และเตรียมทุกอย่างให้พร้อมก่อนที่ทนายพิพากษาจะมา

วันหนึ่งในระหว่างซักพยานจำเลยอยู่นั้น ฉันมองเห็นผู้หญิงที่นั่งอยู่ตรงหน้า ใบหน้าของเธอเต็มไปด้วยน้ำตาที่ไหลผ่านบาดแผลพุพอง ฉันรู้สึกทำไมต้องร้องไห้กับคนพรรคนี้นี้ด้วย ทั้งโหดร้าย ทารุณ ทำได้ยังไงกับเมียตัวเองแท้ๆ และฉันก็รู้สึกว่าผิวเลวขนาดนี้ ยังจะไปรักมันอีก เจ็บไม่รู้จักจำ หรือไม่ว่าจะเป็นคดีข่มขืน เป็นแฟนกันแท้ๆ จะเชื่อได้ไหมเนี่ยะว่าถูกข่มขืน ฉันไม่เชื่อว่าน้ำตาของผู้หญิงที่ถูกแฟนตัวเองข่มขืนจะมีจริง

แต่แล้ววันหนึ่งความรู้สึกของฉันก็เปลี่ยนไป หลังจากที่ทำานอธิบดีผู้พิพากษาท่านใหม่ ได้พาพวกเราตั้งแต่ รมภ. จนกระทั่งท่านผู้พิพากษาไปเข้างานสัมมนาเกี่ยวกับการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้หญิงในคดีอาญากับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เริ่มแรกฉันไม่เข้าใจทำไมต้องพากันไปทั้งหมด รมภ. ไปเกี่ยวอะไรด้วย???

หลังจากการสัมมนาในครั้งนั้นฉันเริ่ม เห็นจุดเล็กๆ ในสำนวนคดีว่าจะซ่อนความเจ็บปวดไว้มากน้อยแค่ไหน ฉันเริ่มมองไปรอบๆ ห้องพิจารณาคดีที่ได้มีการปรับปรุงไม่ให้ผู้เสียหายในคดีที่เกี่ยวกับทางเพศหรือความรุนแรงในครอบครัวต้องเผชิญหน้ากับผู้กระทำ ฉันมองเห็นความหวาดกลัวของคน

ที่ต้องก้าวเท้าเข้ามาที่ศาล ฉันเห็นคนที่ยืนลับสนก่อนเข้าห้องพิจารณาคดีฉันเริ่มเข้าใจแล้ว.....ฉันเห็นการต้อนรับและให้ความสะดวกกับผู้เสียหาย ฉันเข้าใจแล้วว่าทำไม รมภ. ต้องเข้าร่วมสัมมนาครั้งนั้น เพราะที่ รมภ. นั้นแหละที่เป็นด่านแรกของคนที่จะต้องก้าวเข้ามาศาล ฉันเริ่มต้นจากเริ่มสังเกตสีปกของสำนวนคดีว่าถ้าเป็นปกสีฟ้า ซึ่งเป็นการแยกประเภทสีแฟ้มของคดี ที่พี่ๆ อธิการบอกว่า ทุกคนที่ทำงานในศาลจะได้ทราบว่าเป็นคดีที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนในการทำหน้าที่

ฉันเริ่มเข้าใจปัญหาของคดีที่เกี่ยวกับความผิดทางเพศคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็คดีสามีภรรยา ทำร้ายกัน หรือคนในครอบครัวกระทำต่อกันโดยใช้ความรุนแรง ซึ่งต้องอาศัยความละเอียดอ่อน และการใส่ใจเป็นพิเศษ ฉันเริ่มอ่านและสนใจ พ.ร.บ. ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๑ ว่าฉันสามารถนำกฎหมาย ที่มีอยู่มาปรับให้เข้ากับสิ่งที่ฉันได้ไปสัมมนาและประยุกต์ใช้กับ หน้าบังลิ่งก์อย่างฉัน

ฉันเริ่มสนใจและอยากเข้าไปมีส่วนในการช่วยเหลือ โดยก้าวข้ามคำว่าทำตัวเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ศาล ฉันอาจจะเคยคิดว่าการที่เจ้าหน้าที่อย่างฉัน จะเข้าไปพูดคุย สนทนาปราศรัยกับโจทก์หรือจำเลย อาจทำให้ถูกมองว่าฉันวางตัวไม่เป็นกลางในคดี แต่เพราะฉันเริ่มแยกแยะออกแล้วว่า ความเป็นกลางหมายถึงความอย่างไร ความเป็นกลางไม่ใช่อยู่ท่ามกลางความลับสนและปัดร้าวของผู้คน ความเป็นกลาง คือการที่ฉันเริ่มเอาความรู้สึกของคนเข้ามาอยู่ในจิตใจของฉัน ฉันเริ่มเห็นใจ เห็นความเจ็บปวดของคนอื่นมากขึ้น ฉันเริ่มจากการประสานนักจิตวิทยาเพื่อขอให้ช่วยรับฟังปัญหาของผู้เสียหายนี้ใช่ไหมที่เรียกว่า การเยียวยา

จุดเล็กๆ ที่ฉันเคยมองข้ามผ่าน วันนี้นักลับเป็นจุดเล็กๆ ที่มีความหมายในกลางใจของฉัน และมุ่งหวังว่าจุดเล็กๆ เหล่านี้จะกลายเป็นการจุดประกายในใจของคนในสังคม

สิทธิหลังไฟมอด

เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๓ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (สำนักงาน กสม.) ได้จัดสัมมนาเรื่องสิทธิหลังไฟมอด โดยคณะอนุกรรมการสื่อสารสาธารณะเพื่อสิทธิมนุษยชน มีนายพิรพันธุ์ พาลุสุข ส.ส.ยโสธร พรรคเพื่อไทย นายพิเชษฐ์ พัฒนโชติ อดีต ส.ว.นครราชสีมา นางสาวสารี อ๋องสมหวัง เลขาธิการมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค นางสาวณัฐ สุวรรณจตุระ อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ร่วมเป็นวิทยากร นพ.แท้จริง ศิริพานิช กสม. ในฐานะประธานอนุกรรมการสื่อสารสาธารณะเพื่อสิทธิมนุษยชน กล่าวเปิดการสัมมนาว่า มีประชาชนจำนวนมากเข้ามาปรึกษาว่าจะได้รับสิทธิเยียวยาอย่างไรบ้าง และสิทธิที่ได้รับแล้วสมน้ำสมเนื้อหรือไม่ ซึ่ง กสม. สามารถช่วยเหลือกรณีนี้ได้ จึงเชิญผู้รู้ทั้งจากภาครัฐ มูลนิธิ และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำคำตอบมาให้ประชาชน อยากรู้ก็ตาม หากในอนาคตเกิดเหตุการณ์ทำนองนี้ขึ้นอีก เราจะได้มีแนวทางเรียกร้องสิทธิที่เป็นบรรทัดฐาน กสม. จึงอยากเผยแพร่ความรู้ต่อไปให้สังคมไทย

นางสาวสารีกล่าวว่า เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความเสียหายมาก ไม่คิดว่าจะเกิดขึ้น วันนี้เราต้องทำทุกอย่างที่เป็นข้อกังขาให้ปรากฏต่อสังคม การแก้ปัญหาอย่าเพิ่งตั้งคืดว่าคนนี้เป็นกลาง เราต้องฟังความจริงจากทุกฝ่าย สิทธิหลังไฟมอด เราคงไม่ได้มองแค่การชุมนุมและการจลาจล แต่เราจะพาประเทศชาติไปข้างหน้าอย่างไร คนอยากเห็นถึงทิศทางการพัฒนาของประเทศร่วมกัน จะทำอย่างไรไม่ให้ประเทศไทยสู้กันด้วยวาทะกรรมทางการเมือง หลักฐานที่ทุกฝ่ายเก็บเอาไว้ วันนี้ต้องนำออกมาทำความจริงให้ปรากฏ อยากเห็นบรรทัดฐานของการชุมนุม ที่ไม่ใช่การจลาจล ลือมวชน และประชาชน ต้องปฏิเสธการกระทำที่เกินเลย เช่น การบุก รพ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การตั้งด่านตรวจค้น ทราบว่าขณะนี้สภาพนายความกำลังจะฟ้องร้องกลุ่ม นปช. กรณีที่มีการเตรียมการวางแผนเผาสถานที่ต่างๆ ซึ่งมูลนิธิเพื่อผู้บริโภคอาจจะเป็นโจทย์ร่วมฟ้องด้วย

นางสุวนภักกล่าวว่า ในฐานะหน่วยงานของรัฐที่ถูกออกแบบมาเพื่อคุ้มครองสิทธิ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพได้ดำเนินการตามอนุสัญญาสิทธิมนุษยชน เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันว่าทุกประเทศที่ร่วมเป็นภาคี จะต้องมีการปฏิบัติในแบบเดียวกัน

ที่ผ่านมาเราพยายามศึกษาแนวทางช่วยเหลือประชาชน โดยหลังจากภาวะต่างๆ คลี่คลาย กรมได้เข้าไปรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวกับผู้ที่ได้รับความเสียหายว่าจะเรียกร้องอะไรได้บ้างในทางกฎหมาย ทั้งทางแพ่งและอาญา ถ้าได้รับความเสียหาย สามารถติดต่อมาที่กรมเพื่อช่วยดำเนินการได้

ด้านนายพิรพันธุ์กล่าวว่า มีประชาชน ๑๖๔ คน ถูกตั้งข้อหาฝ่าฝืน พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ๔-๕ ข้อหา และยังไม่สามารถประกันตัวออกมาได้ เนื่องจากต้องใช้วงเงินสูงถึง ๕ แสนบาท นอกจากนี้เมื่อผู้ชุมนุมถูกตั้งข้อหาว่ารัฐบาลจะใช้วิธีเข้าไปเยี่ยมเยียนผู้ที่ถูกจับกุม โดย เสนอให้เงินช่วยเหลือที่มากกว่าปกติ แต่ต้องแลกกับการให้การชดเชยค่าไคร่พาไปชุมนุม เพราะรัฐบาลจะได้เอาค่าให้การของคนเหล่านี้ เพื่อเชื่อมโยงไปถึงพรรคเพื่อไทย ให้ได้ นอกจากนี้ในต่างจังหวัดพบว่าทหารยังมีการตามไล่ล่าประชาชนถึงหมู่บ้าน จนชีวิตไม่เป็นปกติสุข วันนี้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินยังไม่ยกเลิก โดยรัฐบาลอ้างว่าคนเสื้อแดง ยังเคลื่อนไหวอยู่ โดยเฉพาะนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี ที่ยังสั่งให้มีการไล่ล่าคนเสื้อแดงอยู่เป็นที่ชัดเจนว่ากฎหมาย พ.ร.ก.ฉุกเฉิน ได้ละเมิดสิทธิของประชาชนเป็นอย่างมาก หลังไฟมอดแล้ว ถ้าเราอยากฟื้นฟู ปรองดองจริงๆ รัฐบาลจะต้องเรียกเลิก พ.ร.ก.ฉุกเฉิน เพื่อให้กระบวนการกฎหมายและเจ้าหน้าที่ได้ทำงานตามปกติ

ขณะที่นายพิเชษฐ์กล่าวว่า วันนี้เราต้องถามว่า ก่อนไฟมอดเกิดอะไรขึ้น เรื่องที่ผ่านมาเราจะเก็บไว้เป็นบทเรียนได้อย่างไร การที่มีการกล่าวหาว่านายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี และ พล.อ.อนุพงษ์ เผ่าจินดา ผบ.ทบ. สั่งฆ่าประชาชน จำเป็นต้องมีการสืบหาข้อเท็จจริง รวมทั้ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดการเคลื่อนไหวของคนเสื้อแดงอย่างไร วิกฤติที่เกิดขึ้นเพราะการเมืองที่ผ่านมา เต็มไปด้วยการแสวงหาอำนาจขัดหลักประชาธิปไตย ขาดคุณธรรมจริยธรรม สิ่งเหล่านี้ทำลายประชาธิปไตยต้องอาศัยการตรวจสอบจากทุกฝ่าย วันนี้เราต้องปฏิรูปหน่วยงานราชการ ปฏิรูปความเป็นอิสระของสื่อมวลชน ปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกระบบ และต้องบังคับใช้กฎหมายให้เด็ดขาด

บทความ เรื่อง Women's Consultation on Advancing Women's Rights Advocacy

เมื่อวันที่ ๒๔-๒๖ เมษายน ๒๕๕๓ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย Asia Pacific Forum on Women, Law and Development (APWLD) ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้สตรีสามารถใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือนำสังคมไปสู่ความเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ปัจจุบันสถานการณ์ในอาเซียน ได้เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ อาเซียนได้จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Intergovernmental Commission on Human Rights-AICHR) และได้รับรองคณะกรรมการเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของสตรีและเด็ก (ASEAN Commission on the Promotion and Protection of Rights of Women and Children-ACWC) APWLD ได้จัดการประชุมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับสตรีในภูมิภาคมีโอกาสรับทราบถึงพัฒนาการต่างๆ รวมถึงกลไกการคุ้มครองสิทธิที่มีอยู่แล้ว เช่น สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพื่อสามารถใช้ประโยชน์ เชื่อมโยงกลไกเหล่านี้ในการทำงานได้ ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยผู้แทนจากเครือข่าย APWLD ประมาณ 60 คน องค์การด้านสตรีจากประเทศต่างๆ และผู้แทนจาก AICHR ACWC และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทย ซึ่งเป็นเพียงสถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติประเทศเดียวที่เข้าร่วมประชุม

ประเด็นสำคัญในการประชุม

๑. รูปแบบของอาเซียนและกลไกคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอาเซียน
ปัจจุบันในอาเซียนมีกลไกสำหรับคุ้มครองสิทธิของประชาชนเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ในระดับประเทศ เช่น สถาบันสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ การประสานงานระหว่างกลุ่มหรือองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน ไปจนถึงกลไกระดับอาเซียน เช่น AICHR ซึ่งให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภาพรวม และ ACWC ซึ่งดูแลเรื่องเฉพาะของสตรีและเด็ก รวมไปถึงกลไกของคณะผู้แทนถาวรประจำอาเซียน (committee of Permanent Representatives to ASEAN-CPR) ซึ่งผู้ทำงานด้านสิทธิสตรีควรรู้จักกลไกเหล่านี้ และใช้ประโยชน์จากกลไกนี้ให้มากที่สุด สำหรับกลไกการคุ้มครองแรงงานอพยพ (ACMW) ซึ่งมีกำเนิดมาจาก ASEAN Declaration on the Protection and Promotion of the Rights of Migrant Workers ปัจจุบันภาครัฐยังอยู่ในระหว่างการหารือ และจะดำเนินการต่อไป

๒. การทำงานของเครือข่ายสตรีต่างๆ ในอาเซียน

ผู้แทนที่ทำงานในเครือข่ายสตรีในอาเซียนได้ร่วมหารือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทำงานด้านสตรีในประเทศและระหว่าง

ประเทศ โดยมีสาระสำคัญและน่าสนใจดังนี้

- องค์การสตรีในนามของ Southeast Asia Women's Caucus on ASEAN (Women's Caucus) ได้ร่วมผลักดันให้อาเซียนจัดตั้งกลไกอาเซียน โดยเฉพาะการที่ผลักดันให้ ACWC มีความเป็นอิสระ และมีกระบวนการที่โปร่งใสในการเลือกผู้แทนเข้าดำรงตำแหน่งผู้แทน ACWC
- องค์การสตรีในพม่า ให้ความสำคัญในการทำงานกับเรื่องสิทธิเศรษฐกิจ สังคม สิทธิทางการเมือง ความรุนแรงต่อผู้หญิง แรงงานอพยพ
- องค์การสตรีในอินโดนีเซียให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยเฉพาะในบางท้องถิ่นของประเทศยังพบว่าเด็กผู้หญิงยังเป็นเหยื่อของการถูกบังคับแต่งงานเมื่ออายุน้อย
- องค์การสตรีในลาว กล่าวถึงการขาดงบประมาณในการดำเนินงาน โดยเฉพาะสำหรับการจัด สัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนเพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่สังคมมากขึ้น
- องค์การสตรีในฟิลิปปินส์ กล่าวชื่นชมการคัดเลือกผู้แทน AICHR ของไทยและอินโดนีเซียที่มีความโปร่งใส และปัจจุบันยังมีข้อถกเถียงกันมากเกี่ยวกับสถานะของ AICHR กับ ACWC ว่าควรทำงานแบบไปด้วยกัน หรือ AICHR จะมีสถานะเหนือกว่า

๓. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ภูมิภาคอื่นๆ

มีการนำเสนอเกี่ยวกับกลไกการป้องกันและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ ยุโรป แอฟริกา และอเมริกา โดยแต่ละกลไกมีลักษณะเฉพาะตัว และมีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกันออกไป เช่น

กลไกของภูมิภาคอเมริกา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับภาคประชาสังคมเนื่องจากในภูมิภาคนี้มี NGOs ที่เข้มแข็งเป็นจำนวนมาก มีการเคลื่อนไหวในสังคมโดยเฉพาะเรื่องสิทธิทางการเมือง สิทธิสตรีอย่างเข้มแข็ง

กลไกของภูมิภาคยุโรป มีความเข้มแข็งเนื่องจากมีศาลสิทธิมนุษยชน ซึ่งแม้แต่ปัจเจกบุคคลก็สามารถยื่นร้องเรียนได้ ข้อเสียอยู่ที่บุคคลผู้นั้นจะต้องใช้กลไกต่างๆ ในประเทศให้หมดสิ้นแล้วจึงสามารถยื่นเรื่องร้องเรียนได้ ทำให้บางครั้งใช้เวลาในกระบวนการนานมาก อีกทั้งหลายฝ่าย ยังให้ความเห็นว่าการกลไกภูมิภาคยุโรปยังให้ความสำคัญกับเรื่องการค้าและเศรษฐกิจมากกว่าการสนใจแก้ไขปัญหาสังคม

สำหรับกลไกแอฟริกามีความเข้มแข็ง คือจัดให้มีผู้แทนเกี่ยวกับสตรี แต่พบว่าย่างขาดแคลนงบประมาณในการทำงาน และความแตกต่างทางวัฒนธรรมในภูมิภาคอยู่มาก จึงพยายามที่จะผลักดันให้มีการฝึกอบรมการจัดสัมมนาที่รวมภาคส่วนต่างๆ ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสตรีมากขึ้น

คำนำ
โดย นายอรรถพร สิงหวิชัย
กรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่ 1
โดย นายอรรถพร สิงหวิชัย
กรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่ 2
โดย นายอรรถพร สิงหวิชัย
กรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เมื่อถูกละเมิดสิทธิ ถูกเลือกปฏิบัติ ไม่ได้ความเป็นธรรม
เรื่อง กสธ. ๑๓๓๗

วิธีการร้องเรียน

- โทรศัพท์สายด่วน ๑๓๓๗ หรือ ๐-๒๑๔๑-๓๘๐๐, ๐-๒๑๔๑-๓๙๐๐ หรือ โทรสารหมายเลข ๐-๒๑๔๓-๙๕๓๘
เขียนจดหมายส่งไปที่ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารบี ชั้น ๖ และ ๗ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
ด้วยตนเองที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ส่งข้อความผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) ที่ help@nhrc.or.th
ส่งเรื่องร้องเรียนผ่านองค์กรเครือข่ายด้านสิทธิมนุษยชนตามที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกำหนด
ส่งเรื่องร้องเรียนโดยตรงถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

ประธานกรรมการ : ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์ กรรมการ : นายแท้จริง ศิริพานิช นายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ นายปริญญา ศิริสารการ นายไพฑูริย์ วราหะไพฑูริย์ พลตำรวจเอกวันชัย ศรีนวนนิต นางวิสา เบ็ญจมะโน

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เลขาธิการ : นายแพทย์ชูชัย ศุภวงศ์ รองเลขาธิการ : นายประมูญ สุวรรณภักดี นายวิรัช ธีรวิรัช

บรรณาธิการ นางจินตนา ณ ระนอง

กองบรรณาธิการ นายบุญเกื้อ สมนึก นางสาวตฤยา กอบศิริกาญจน์ นายลือศักดิ์ ปรีชญารณกุล นางสาวนิรมน เชื้อไทย นายเชิดชัย ยูสเฟรมานนท์ นายประพาส สาริกานนท์ นางสาวกิติพร บุญอ่ำ

บทความ/ข้อความ หรือความคิดเห็นใดๆ ที่ปรากฏอยู่ในจดหมายข่าว "มุมมองสิทธิ" เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย

รู้จัก รักสิทธิ ไม่ละเมิดสิทธิ

กรุณาส่ง

.....
.....
.....
.....

ชำระค่าบริการเป็นเงินชื่อ
ใบอนุญาตเลขที่ ๙/๒๕๕๒
ปณฝ.ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐
อาคารบี ชั้น ๖ และ ๗ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
หากต้องการข้อมูล ข้อเสนอแนะและบอกรับมุมมองสิทธิ WSI! ติดต่อ :
สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ อาคารบี ชั้น ๖ และ ๗ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐, ๐ ๒๑๔๑ ๓๙๐๐ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๓๘
ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ promotenetwork @ nhrc.or.th หรืออ่าน มุมมองสิทธิ ได้ที่ www.nhrc.or.th